

Ihmisen ja kaupunkiympäristön suhde humanistisen tutkimuksen kohteena

Aura Colliander

Tanja Vahtikari, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson ja Panu Savolainen (toim.) (2021). *Humanistinen kaupunkitutkimus*.

Tampere: Vastapaino.

ISBN 978-951-768-850-5, 394 s.

Humanistinen kaupunkitutkimus on artikkelikokoelma, jossa tutkimusten kohteena on kaupunki inhimillisesti koettuna, muistettuna ja elettyinä paikkana. Kirja kokoaa 2000-luvun suomalaisen humanistisen kaupunkitutkimuksen keskeisiä näkökulmia, menetelmiä ja tutkijoita yksiin kansiin. Artikkeleiden 24 eri kirjoittajaa edustavat kaupunkitutkimukseen kytkeytyviä humanistisen tutkimuksen aloja laaja-alaisesti. Artikkeleissa kaupunkitutkimusta lähestytään muun muassa kielimaiseman, taiteiden, kulttuuriperinnön, humanistisen maantieteen sekä liikkumisen tutkimuksen näkökulmista.

Artikkeleita yhdistävä punainen lanka on ihmisen ja kaupunkiympäristön suhde. Teoksen toimittajat Tanja Vahtikari, Terhi Ainiala, Aura Kivilaakso, Pia Olsson ja Panu Savolainen toteavat, että ”humanistisen kaupunkitutkimuksen yksi keskeinen tavoite on tavoittaa kaupunkilaisten omia ääniä ja kokemuksia”. Teos jakautuu kolmeen osaan, joissa käsitellään kaupunkia kokemuksena, sen tilallisia käytäntöjä sekä kerrostunutta kaupunkia. Kirjan artikkeleista piiryy näkökulmia, joissa ihmisen kokemus kaupungista perustuu muun muassa aisteihin, muistiin, paikkojen merkityksellisyyteen ja historiallisiin kerrostumiin. Keskeistä on kaupungin aineellisuuden ja aineettomuuden kietoutuneisuus.

Tutkimusaineistot ja menetelmät ovat monipuolisia, ja niistä monet perustuvat moniaistisuuteen ja taidelähtöisyyteen. Perinteisiä humanistisen tutkimuksen metodeja, kuten haastattelua, on kehitetty ja laajennettu *aisti-elämäkerralliseksi kävelyiksi* (Järviluoma, Aula, Pöllänen, Pärjälä, Tiainen & Venäläinen, s. 61–94; Olsson, Rinne & Suopajarvi, s. 31–59), *aistimuistokävelyiksi* (Uimonen, s. 145–167), *kansakulkemiseksi* (Susi, s. 225–251) ja *paikkalähtöiseksi kulttuurikartoitukseksi* (Hovi, s. 253–282). Tällaiset metodit mahdollistavat kaupunkien ja niiden kokemisen havainnoimisen sellaisina kuin kirjan toimittajat kaupunkeja määrittelevät: ”kaupungit ovat tilan ja materian sommitelmina olemassa vain nykyhetkessä,

mutta kokemuksen, kielen ja muistin ulottuvuudet tekevät niistä historian ja ajallisuuden täyttämiä ympäristöjä”.

Inspiroivia ajatuksia kaupunkitutkimukseen esitetään moniaistisuuden lisäksi asiantuntijuudesta. Kaupunkitila koettuna ja käytettynä ympäristönä laajentaa käsitystä siitä, kuka voi toimia kaupunkitutkimuksessa ja kaupunkitilan suunnittelussa asiantuntijana. Vappu Susi alleviivaa, kuinka heterogeeninen joukko kaupunkilaiset ovat, ja kuinka tämä tulisi huomioida kaupunkitilan suunnittelussa. Insinöörien, suunnittelijoiden tai hallinnon parissa työskentelevien henkilöiden sijaan hänen tutkimuksessaan asiantuntijat ovat lapsia. He turvautuvat erilaisiin temppuihin selviytyäkseen sirkusharrastuksensa luo kilometrin pituisella reitillä läpi teollisuusalueen, joka on suunniteltu pääasiassa autoilijoiden näkökulmasta.

Väinö Syrjälä puolestaan nostaa esiin ajatuksen siitä, kuinka kaupungin kielimaiseman kokonaisvaltaisen kartoittamisen sijaan on keskityttävä tutkimuksen rajaukseen ja aineiston edustavuuteen. Tällaisen reflektion näen keskeisenä lähtökohtana humanistisessa kaupunkitutkimuksessa, jotta vältetään yleistäviltä johtopäätöksiltä. Tutkimusmetodien kriittinen tarkastelu voitaisiin ottaa paremmin huomioon esimerkiksi Anni Jäntin tutkimuksessa, jossa kunta- ja aluejohtamisen johdantokurssin opiskelijoilta kerätty aineisto edustaa johtopäätöksissä kansalaisia ja ihmisiä yleisellä tasolla.

Humanistinen kaupunkitutkimus muodostuu käsitteiden ympärille. Erityisesti Päivi Rannila avaa artikkelissaan humanistisen maantieteen käsitteitä muun muassa paikasta ja sen kerrostuneista merkityksistä sekä niiden läsnäolosta sekä poissaolosta. Kutkuttava on puolestaan Järviluoman ynnä muiden ehdottama deleuzelainen minoorisen eli vähäisyyden käsite, jolla he tavoittavat pieniä ja helposti huomioimatta jääviä taiteistumisen muotoja ruohonjuuritasolla. Niiden merkitys kaupunkiympäristön ja ihmisen suhteelle voi olla suuri, sillä ne tuovat näkyviin pienelle yhteisölle merkityksellisiä paikkoja tai ilmiöitä.

Käsitteiden kanssa navigoivaa lukijaa avittaisi asiahakemisto, jonka kanssa kirjaa voisi lukea ennalta määrittelemättömässä järjestyksessä. Myös kirjan rakenteessa on hiomisen varaa. Tarinan kaari voisi toimia paremmin, jos artikkeleiden järjestys olisi rakennettu esimerkiksi johdannossa esitettyyn ajatukseen siitä, että kirjassa esitellään, mitä humanistinen kaupunkitutkimus Suomessa on ja mitä se voisi olla. Johdannossa esitelty humanistisen kaupunkitutkimuksen kehitys kohti uusimpia suuntauksia, kuten posthumanistista kaupunkitutkimusta tai Päivi Rannilan artikkelissa käsitellyyn uuteen humanismiin, voisi toimia koko kirjan rakenteena.

Kaupunkitutkimuksessa on tilaa humanistiselle lähestymistavalle, jolloin käsitellään niitä moninaisia kulttuuristen ja sosiaalisten merkitysten kerrostumia, jotka kaupungissa vaikuttavat. Artikkeleissa tarjotaan vastauksia myös moniin kaupunkitutkimuksen epistemologisiin ja ontologisiin kysymyksiin, kuten: Mitä on kaupunki? Kuka sitä tutkii ja kenen äänellä? Mitä ja miten tutkija ja tutkittava voivat kaupungista havaita?

Kirjan sisältö lunastaa johdannossa annetun lupauksen siitä, että kirja toimii erinomaisena menetelmällisenä johdatuksena humanistisesta kaupunkitutkimuksesta kiinnostuneille. Kirja on myös mitä oivallisin esimerkki siitä, kuinka metodien ja teorioidenkin kierrättäminen eri humanististen tieteenalojen ja tutkimuskohteiden välillä on suorastaan välttämätöntä, jotta voi syntyä uudenlaisia tutkimuksellisia näkökulmia.